

Páter Károly
/ Páter Károly

A 120 éve született Páter Károly (1900–1964) tiszteletére

KOÓSNE TÖRÖK Erzsébet
Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (Gödöllő)
nyugalmazott főigazgató, főkönyvtáros

2020-ban jelentős évfordulókat ünnepel a Szent István Egyetem: az egyetemi szintű agrárképzés 100., az első önálló agráregyetem létesítésének 75. és a Szent István Egyetem fennállásának 20. évfordulóját. Ünnepeljük az agrárképzést formáló, iskolateremtő professzorainkat is, márciusban Páter Károly egyetemi tanárt, talajvegyészt, a mezőgazdasági tudományok kandidátusát. Nevét szinte mindenki ismeri, aki ellátogat az Egyetem Gödöllői Campusára, mely a róla elnevezett utcában található. De tudja-e mindenki a szakmán és tanítványain kívül, ki is volt Páter Károly?

Páter Károly 1900. március 31-én született Kolozsváron. Keresztnevét nagyapja után kapta, aki lócsei törvényszéki bíró volt. Apja a kiváló tanár, a neves botanikus,

---

Levelező szerző: KOÓSNE TÖRÖK ERZSÉBET, SZIE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár, Gödöllő. Laci cím: 2100 Gödöllő, Vadász utca 11. sz.

E-mail: koosne.t.erzsebet@upcmail.hu

A tanulmány megjelent: a Szent István Egyetem (SZIE) és a SZIE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár honlapján: <https://szie.hu/120-eve-szuletett-pater-karoly-1900-1964-tiszteletre>; <http://lib.szie.hu/120-eve-szuletett-pater-karoly-1900-1964-tiszteletre>

(Utánközlés a Közreadó engedélyével)

a gyógynövénykutatás megteremtője, a közjóért sokat tevő, a természetért rajongó Páter Béla (1860–1938).

Talajvegyész iskoláit szülővárosában kezdte. 1918 márciusában jeles eredménnyel érettségizett, s egy rövid időre bevonult katonának. Alakulata felbomlása után tért vissza Kolozsvárra, ahol kémiai tanulmányokat folytatott az akkor még működő kolozsvári egyetemen. 1920 márciusában a Királyi József Műegyetemre iratkozott be. Vegyészmérnöki diplomáját 1926-ban szerezte meg. A tehetséges vegyészre itt figyelt fel 'Sigmond Elek (1873–1939) neves professzor¹, aki kisegítő tanársegédként maga mellé vette. A családi környezet és édesapja példája mellett a műegyetemi évek is jelentősen meghatározták életének további alakulását, a talajtan és agrokémia iránti vonzódását. A húszas évek végének kedvezőtlen gazdasági körülményei nem segítették a talajtani kutatások bővítését, ezért professzora javaslatára három év után, 1929-ben a Keszthelyi Gazdasági Akadémiára került, mint gyakornok. Az itt töltött időszak alatt hasznos tapasztalatokat szerzett egyéb fontos ismeretek mellett az ország változatos talajviszonyairól is. 1931-ben már Szegeden, az Alföldi Mezőgazdasági Intézet Talajtani és Agrokémiai Osztályán a szikes talajok tanulmányozásával foglalkozott. Még ezen év októberében a Szarvasi Középfokú Gazdasági Tanintézetbe helyezték át, ahol tanárként dolgozott kilenc éven át, mellette pedig volt lehetősége foglalkozni a Szarvas környéki szikes talajok felméréseivel, javításuk lehetőségeivel, az öntözés talajra gyakorolt hatásának tanulmányozásával. 1940 őszén ismét a Keszthelyi Gazdasági Akadémiára került, ahol a tanítás mellett megbízták a kémiai tanszék vezetésével. 1942-től a Mosonmagyaróvári Gazdasági Akadémia rendes tanára, majd az akadémia Mezőgazdasági Főiskolává történő átminősítése után a főiskola kémiai tanszékének megszervezője, illetve vezetője. 1945-től pedig, amikor az első önálló Magyar Agrártudományi Egyetem megalakításra került, az új egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar Mosonmagyaróvári Osztályán előbb a kémiai, majd 1948-tól a talajtani tanszék vezetője.

1949 áprilisában, az egyetem vidéki osztályainak megszűnésekor Budapestre került, és az Agrártudományi Egyetem² Talajtani Tanszékének vezető professzorává nevezték ki. Több mint másfél évtizedig – haláláig – irányította a tanszék oktató–kutató munkáját. A földművelésügyi miniszter megbízta az Agrokémiai Intézet megszervezésével, s az igazgatói teendők ellátásával is, mely tisztséget 1949-től a kezdeti években látta el. 1951-ben nevezték ki az Agrártudományi Egyetem rektorává, ahogyan írták róla, az első valóban gödöllői, azaz „telepítő” rektorává. Nevéhez köthető az egyetem Gödöllőre való költöztetésének szerteágazó munkája, az egyetemi oktatás reformja, többek között a szakmérnöki program kidolgozása, s a nagy horderejű szervezeti változások végrehajtása, amelyek hosszú időn át meghatározták az egyetem oktatási rendjét, tartalmát. Vezetése alatt a költözéshez

---

¹ 'Sigmond Elek (1873–1939) vegyészmérnök, az MTA rendes tagja, a korszerű talajtani kutatások megalapozója

² Az intézmény elnevezései: 1945–1949 között Magyar Agrártudományi Egyetem; 1949–1989 között Agrártudományi Egyetem, Gödöllő; 1989. szeptember 1–1999. december 31. között Gödöllői Agrártudományi Egyetem; 2000-től Szent István Egyetem.

kapcsolódó egyetemi építkezések is megkezdődtek. A rektori megbízatása 1955-ig tartott.

Páter Károly rektor beszédet tart az egyetem megalapításának 10. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen

Egyetemi kötelezettségei mellett számos egyéb vezetői, szervezeti tagságokkal járó feladatot is ellátott. Részt vett többek között az Állandó Központi Talajjavító Bizottság, a Nemzetközi Talajtani Társaság, az MTA Talajtani és Agrokémiai Intézete Tudományos Tanácsának munkájában, elnöke volt a talaj termékenységgel foglalkozó Országos Távlati Tudományos Tervfeladat Koordinációs Bizottságnak. Az MTA megbízásából közreműködött a Magyar Agrártudományi Egyesület megalakításában, melynek megválasztották első főtitkárává. Társelnöke volt a Magyar Talajtani Társaságnak. Az „Agrokémia és Talajtan” című folyóiratnak megindításától kezdve egy évtizeden keresztül főszerkesztője, haláláig a szerkesztőbizottság tagja volt. Megalapozta a folyóirat szakmai irányultságát és tartalmi színvonalát. Aktív részvevője volt számos nemzetközi tudományos rendezvénynek, konferenciának. Több elismerés tulajdonosa.

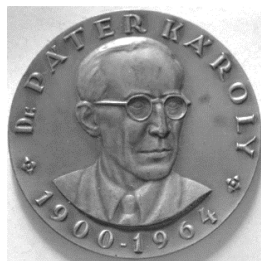
Páter Károly tudományos munkássága főként a szikes talajok tanulmányozására, s a talajok osztályozására, fizikai, kémiai vizsgálatára terjedt ki. A mezőgazdasági tudományok kandidátusi fokozatot 1952-ben szerezte meg.

Páter Károly 1964. március 19-én hunyt el tragikus hirtelenséggel. Egész élete, munkássága szorosan összeforrott a talajtan és az agrokémia tudományterületek, valamint a magyar agrár-felsőoktatás fejlesztésével. A gödöllői egyetem szervezésében, a mezőgazdasági szakoktatás és kutatás irányának kijelölésében elvülhetetlen és a mai napig maradandó, megbecsült érdemeket szerzett. A gyakran kedvezőtlen helyzetben, körülmények között is az agrár-felsőoktatás egyik vezető egyéniségévé vált, így meghatározó szerepe az egyetem történetében elvitathatatlan.

Az emlékezés kerete nem teszi lehetővé Páter Károly szerteágazó oktatói és tudományos, valamint tudományos-szervező munkájának felsorolását és értékelését,

mindenképpen ki kell azonban emelni a nevelő, oktató munkával összefüggő, máig érvényes, példaértékű hitvallását. A talajvegyész az oktató- és a nevelőmunka szerves kapcsolatát hirdette. „Az egyetemi oktatásnak a hivatás szeretetére való nevelést is szolgálnia kell. [...] Kertészeink, erdészeink, állattenyésztőink, állatorvosaink lássák maguk előtt annak a munkának a szépségét, amely rájuk az életben vár. A hallgatók nevelésének feladata az egész egyetem feladata.” – írta egy 1952-ben megjelent cikkében. Apja példáját követte ezen nézetével, amit a Kopp Elemér (1890–1964) tollából származó következő sorok is alátámasztanak: „A nagy tudású Páter [Béla] professzor egy valódi művésze annak, hogy megszerettesse a hallgatókkal azt a tantárgyat, amit lead.” Páter professzor előadásai a mesterének tartott 'Sigmond Elek iskolájának szellemét is tükrözték: az egyes tárgyköröknél mindig figyelemmel volt a tudománytörténeti, néprajzi, nyelvészeti vonatkozásokra is. Egyetemi jegyzeteit, tudományos közleményeit pontosság és tömörség jellemezte. Az irányítása alatt fellendült tudományos diákköri munka a hallgatókért tett erőfeszítéseit tanúsítja. A tanári hivatás gyakorlása során is megnyilvánult embersége, amit jól mutat, hogy a tanítványok életútját is figyelemmel kísérte.

Mint könyvtáros meg kell említenem, hogy az egyetemi talajtani tanszék jelenlegi közet-, ásvány- és monolitgyűjteményét is Páter Károly munkássága alapozta meg, továbbá azt, hogy Professzor úr mindig nagy hangsúlyt fektetett a tanszéki és az Egyetemi Központi Könyvtár fejlesztésére, szakirodalmi gyűjteményének kialakítására, folyamatos bővítésére. Mint ismert, rektori időszakára esett Kosáry Domokos³ könyvtáros, majd tudományos szervező könyvtárigazgatói tevékenysége, akinek törekvéseit Páter Károly mindig nagyra értékelte és támogatta.

Páter Károly-emlékérem

Pátzay Pál: Páter Károly emléktábla

³ Kosáry Domokos (1913–2007) Széchenyi-nagydíjas történész, az MTA rendes tagja és nagy tekintélyű elnöke, a hazai és a nemzetközi tudományos élet és közélet kiemelkedő személyisége. Mellőztetésének éveiben meghatározó egyénisége volt az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának, ahol 1952 októberétől 1957 őszéig dolgozott.

Az egyetem „telepítő” rektorának nevét őrzi egy emlékérem, amellyel a legjobb eredménnyel végzett hallgatókat tüntették ki; a Szent István Egyetem Főépületének falán levő emléktábla, amely születésének 115. évfordulója alkalmából került felújításra; és a róla elnevezett utca, az egyetem székhelyének címe. Áttanulmányozva a különböző dokumentumokat, emlékezéseket, az egyetemi újságok vonatkozó számait, azt tapasztaltam, hogy mindenkor és mindenhol elismerő jellemvonásokkal illették Páter Károlyt, akit emberi és tudományos szemléletéért, kutatói, oktatói felelősségéért, minden viszonyok közt tapasztalt nyugalmaért, bölcsességéért, a hallgatók szeretetéért tisztelet és egyben szeretet vett körül. „[...] nagyszerű példája beépül az új Szent István Egyetem alapzatába” – fogalmazott Szendrő Péter alapító rektor 2000-ben a Páter Károly születésének centenáriuma alkalmából kiadott, Fekete József által szerkesztett emlékkötetben.

Őrizzük tovább együtt a kivételes képességekkel rendelkező alázatos tudós, oktató, tudományos szervező professzor emlékét. Kérem, az egyetem valamennyi hallgatója, oktatója, dolgozója és minden egyetemre látogató vendég, ha elhalad a főépület falán elhelyezett emléktábla előtt, hajtson fejet tisztelete jeléül Páter Károly születésének 120. évfordulóján.

Kelt Gödöllő, 2020. március 31.

Irodalom

A Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár kiadványai, irattári dokumentumai és fotótára. A szerző ezúton köszöni Katona Adrienn és Urbán Katalin közreműködését.

Kulcsszavak: Páter Károly, évforduló, talajtan, Szent István Egyetem, Talajtani és Agrokémiai Intézet